



Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram:

Nordisk språk og litteratur Bachelor

Kandidatnummer:
6421

Veileder:

Hadle Oftedal Andersen

Tittel på bacheloroppgaven:

Selv mordet- en konsekvens av indre eller kollektiv prosesser?

Antall ord: 8509

Stavanger, 18.05,2022

Innholdsfortegnelse

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA	1
BACHELOROPPGAVE	1
1. Innledning	3
1.1 Problemstilling	3
2. Teori	4
3. Fred omtalt av andre.	5
3.2 <i>Freds handling</i>	<i>5</i>
4. Sigmund Freud	6
4.1 <i>Freud om Religion og farsfigurer</i>	<i>6</i>
5. Durkheim.....	7
5.1 <i>Durkheim om religion.....</i>	<i>8</i>
6. En indre eller kollektiv prosess?.....	8
6.1 <i>Enok og samfunnet.....</i>	<i>9</i>
6.2 <i>Gunnar, Gud og Enok, to farsfigurer</i>	<i>13</i>
7. Selvmord som en indre eller kollektiv prosess?.....	17
8. Avslutning	20
9. Kildeliste	22

1. Innledning

Arne Garborg (1851-1924) er ansett som en helt i norsk kultur med sine mange naturalistiske og realistiske dikt og romaner. Interessen for Garborg har særlig på Jæren vært stor da flere av hans romaner omhandler det jærske bondesamfunnet og naturen på 1800-tallet. Når jeg skulle ta for meg min bachelor-oppgave tenkte jeg på Garborg og hans mørke psykologiske romaner. Jeg fant fort ut at romanen *Fred* (Garborg, 1882), var interessant å lese med utgangspunkt i teoriene til Freud og Durkheim. Særlig siden Garborg skrev denne romanen før Freud og Durkheims vitenskapelige teorier kom på banen, er det spennende å se hvordan Garborgs tanker om selvmord og religion utspiller seg i teksten i lys av samfunnets vitenskap og tankestrømninger fra denne tiden. Freud og Durkheim sine teorier ble og er verdenskjent frem til i dag. Å lese Garborgs tekst i lys av Durkheims teorier om selvmord og samfunn, og Freuds teorier om religion, gjør at jeg kan speile Garborg i sin kontekst og sammenligne tankegangen til forfatterne og forskerne fra det århundret og deres tanker om selvmord og religion. Arne Garborg skrev *Fred* med en stor interesse for temaet selvmord, da hans egen far, Eivind Garborg også tok sitt liv. For Garborg ble det hans mest krevende, men også viktigste verk. Garborg brukte rundt 10 år på å fullføre verket, og slet selv på denne tiden med psykiske problemer (Reime, 2009). Garborgs barndom var svært preget av religion og kristendom gjennom hans far Eivind, dette speiler Garborg i romanen sin gjennom hovedkarakteren Enok Hove.

I denne oppgaven skal jeg derfor gjennom psykoanalytisk litteraturteori se på hovedpersonen i *Fred*, Enok Hove, med utgangspunkt i Durkheim og Freuds teorier. Målet med oppgaven er å se om handlingene til Enok påvirkes av det indre/ubevisste eller den kollektive bevisstheten gjennom de to teoriene. Jeg vil også se på de religiøse forholdene i boka i lys av Freuds og Durkheims teorier om religion. Jeg vil ta for meg et kort handlingsreferat fra *Fred*, en introduksjon til Hove-slekten og andre interessante bi-karakterer i boka. Videre vil jeg se på Freud, Durkheim og teoriene deres om selvmord og religion.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen for min oppgave er: *Hvordan kan vi forstå fremstillingen av selvmord i Garborgs Fred, sett i forhold til Durkheim og Freuds teorier om temaet?* Er Enok påvirket av den kollektive bevisstheten eller de indre prosessene? Jeg vil se hvordan Garborg gjennom

teksten knytter sammen spørsmålene Durkheim stiller til selvmord som en konsekvens av samfunnet og Freuds spørsmål om religion og menneskets forhold til Gud. Jeg velger å se på det som en indre og/eller en kollektiv prosess som leder opp til Enok Hoves selvmord.

2. Teori

Hovedteorien min for oppgaven er psykoanalytisk litteraturteori. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Atle Kittangs bok om psykoanalytisk litteraturteori *Moderne litteraturteori: En innføring*, og legger meg under en av hans tre typer psykoanalyser (Kittang, 1993). Kittangs hovedtyper består av disse teoriene, den første er å lese verket i lys av forfatterens fortrenge ønsker som Kittang beskriver: «[...]resultatet blir som regel en psykobiografi som har likhetspunkter med Freuds egne sykdomshistorier[...]» (Kittang, 1993, s. 35). Den andre er teksten i seg selv med søkelys på de ulike fiktive karakterene (Kittang, 1993, s.35). Den siste er forholdet mellom teksten og leseren (Kittang, 1993, s.35). Jeg har valgt å fokusere på den andre inndelingen, nemlig teksten selv med fokus på karakterens underbevissthet. Med denne psykoanalytiske vinklingen kan jeg belyse den indre/ubevisste og de ytre sosiale prosessene.

Psykoanalysen ble grunnlagt av Freud, men har bredt seg ut til et større felt i nyere tid. Grunnelementet er som Siri Gullestad skriver: «Betegnelsen «psykoanalyse» omfatter, i tillegg til en behandlingsmetode, en teori om psykiske lidelser og en teori om den menneskelige personligheten» (Gullestad, 2006, s. 317). Som Atle Kittang skriver er psykoanalysen det som studerer mentale prosesser om forestillinger som fremtrer (Kittang, 1993, s. 36).

Med hjelp av psykoanalytisk litteraturteori, vil jeg studere teksten og karakterene, særlig Enok, for å belyse den indre og den ytre sosiale prosessen som leder opp til selvmordet. Gjennom Freud vil jeg også se på forholdet mellom Gunnar og Enok som blir fokusert i boka som et kjerneelement som leder til Enoks selvmord, da også i lys av teorien om Gud og farsfigurer. For å belyse problemstillingen i lys av Durkheim og Freuds teorier vil jeg systematisk velge meg ut noen deler av boken hvor den sosiale prosessen og den indre prosessen er representert gjennom teksten. Hovedfokuset vil være på Enok, men i den sosiale prosessen vil jeg ta for meg synspunkter fra ektefellen Anna og sønnen Gunnar som observerer Enoks strid.

3. Fred omtalt av andre.

Det finnes mye forskning om Arne Garborg og hans ulike verk. Når det gjelder *Fred* er mesteparten av forskningen satt til Garborgs egne familiehistorie da *Fred* i stor grad skal være inspirert av Arne Garborgs egen far og familie. Jeg vil særlig ta for meg Obrestad, Reime og Bøs litteratur om Garborg og *Fred*. De tre forfatterne er noe uenig om hvor biografisk *Fred* egentlig er, men dette velger jeg å ikke gå inn på, da det ikke har noe å si for mitt valg av psykoanalytisk litteraturteori i teksten. Romanen er et av de mest anerkjente verkene til Garborg den dag i dag og er ennå til dels relevant i dagens samfunn. Garborg skildret det pietistiske samfunnet på Jæren gjennom Enok og speiler det med sine egne erfaringer fra sin barndom på Jæren.

3.2 Freds handling

Nå vil jeg ta for meg et kort handlingsreferat av boka. En god beskrivelse av handlingen finner vi i boka til Gudleiv Bø: «Fred er ei bok om angst. Som havet Garborg skildrar i opningskapittelet[...]» (Bø, 1978, s. 41). Når Bø skriver videre at bøkene til Garborg ofte omhandler samfunn i forandring, enten kapitalsamfunnet, idealsamfunnet eller det kristne samfunnet er det akkurat hva vi møter i romanen. I *Fred* er Enok i strid med samfunnet i endring særlig det kristne samfunnet og jordbrukssamfunnet. Garborg selv omtaler boken som «Min naturalistiske jærroman», og tittelen på boka er høyst ironisk da Enok er nokså langt fra fredfull i handlingen: «[...]enno hadde Enok ikkje hatt ein fullglad dag» (Garborg, 1997, s. 9). Vi møter i romanen Enok Hove, en mann med mørke og dystre tanker om livets eksistens og med ulike problemer som tynger han. Enok Hove er en jærsk, kristen bonde som holder til på Jæren, Rogaland. Han har barn og hustru, livet hans går for det meste ut på arbeid for Gud og på gården sin. Vi får tidlig innblikk i ulike faktorer som økonomi, sosiale forutsetninger og det pietistiske religiøsiteten Enok har. Garborg maler et realistisk bilde av bondelivet i endring sosialt, økonomisk og religiøst. Alle disse faktorene spiller med i Enok sitt psykiske liv. Vi følger Enok i bølger gjennom oppturer, men for det meste nedturer i psyken, både med sitt religiøse forhold: «Den som ikkje hadde Gud med seg var alltid redd» (Garborg, 1997, s.14), men også forholdet til sønnen Gunnar og strevet mot å opprettholde slekten Hove.

Enok Hove er i starten av romanen en enkel bonde som strever med å få endene til å møtes, han fortviler over økonomien og hvor dyrt alt er blitt. Han er noe sjenert og redd, i hans sinn flyter tanker om Gud, både frykts tanker og tryggende tanker. Gjennom romanen havner Enok i ulike situasjoner som forsterker eller svekker hans forhold til Gud, familien og lokalsamfunnet. Vi ser en forholdsvis frisk mann få en forverret psykisk og fysisk tilstand som til endes leder til hans selvmord. Enoks fysiske og psykiske tilstand endres i løpet av romanen; «Ho Anna stirde halvredd på mannen sin. Han var svært blei, og andlitet hadde noko ho ikkje rett vilde kjennast ved- ein underleg stiv liksom burttrykt smil[...]» (Garborg, 1997, s. 46). Sentralt står altså Gud, det nevrotiske og nervøse forholdet Enok har til Gud.

4. Sigmund Freud

Selv mord er et tema Freud knapt nevner i sine verk i sammenligning med andre sykdommer og psykiske problemer. I noen studier av pasienter og verk finner vi derimot litt om selvmordet og Freuds teorier. Stephen Briggs deler dette inn i to teorier; det første finner vi i verket til Freud om sorg og melankoli, den andre teorier handler om utviklingen mellom dødsinstinktet (Thanos) og livsinstinktet (Eros) og hvordan de supplementære de indre identitetene, egoet, super-egoet og id-et (Briggs, 2006, s. 553). Men Freuds teorier om det ubevisste kan vise til elementer som fører til selvmord og dette diskuterer som nevnt Freud i ulike verk kort. Fokuset i teksten vil ligge på forholdet mellom Gud og menneske, i denne teksten, Gud og Enok.

4.1 Freud om Religion og farsfigurer

Sigmund Freud har flere verk hvor han tar opp sentrale spørsmål om religion. Han og Durkheim var begge kritiske til religion. Freud stiller også spørsmål ved forholdet mennesker har til Gud og hva som ligger til grunne her. I denne teksten tar jeg utgangspunkt i Freuds verk *Die Zukunft einer Illusion*. Freud definerte seg selv som en jøde, men religiøst var Freud en ateist og en ikke-troende jøde. Han mente religion ikke hadde noe å tilføye mennesket og religionen bare var overført fra våre forfedres tanker om Gud og religion (Freud, 1927/1961, s.28). Religionen oppstod som en trygghet, men om man var troende ville man heller aldri vokse opp, man ville forbli et barn og dermed ikke være fri (Freud, 1927/1961, s. 24) I boken sin fokuserer Freud på kristendommen og den europeiske religionen, og i sin samtid var det innenfor kristendommen én Gud (Freud, 1927/1961, s. 20). For Freud ble Gud et symbol på en farsfigur; «Now that God was a single person, man's relations to him could recover the intimacy and intensity of the child's relation to the father» (Freud, 1927/1961, s. 19). Da man

som barn føler seg beskyttet av sine foreldre, men også respekterer og frykter våre foreldre overføres disse følelsene til Gud, og man er derfor *et evig barn* (Freud, 1927/1961, s. 24). I den europeiske kulturen på 1900-tallet hadde man ulike dogmer som Freud omtaler i sin bok, altså moraler og etiske levemåter som var samstemte med religionen og Bibelen (Freud, 1927/1961, s.31-32). Det er selvsagt at man ikke skal stille spørsmål ved Gud og ens tro, man skal være trofast for det er bare gjennom å være tro til Gud man kunne oppleve «*etterlivet*» (Freud 1927/1961, s.27).

5. Durkheim

Emilié Durkheim er en anerkjent sosiolog fra Frankrike. Durkheims store mål i livet ble å gjøre det sosiale til en del av vitenskapen. Han ble født i 1858 i Frankrike under den fransk-tyske krigen inn i en jødisk familie Durkheim er i dag anerkjent som en sosiolog og verkene hans, blant annet om selvmordet som blir anvendt her, blir brukt i undervisningssituasjoner og supplementære til forskning (Johansen& Røsvik, 2020, s. 190). I boka *Le Suicide* (1897), tar Durkheim for seg selvmord som en kollektiv bevisst prosess og deler selvmord inn i tre hovedgrupper: Egoistisk selvmord, altruistisk selvmord og anomisk selvmord (Østerbø, 2019, s 9). Egoistisk selvmord kjennetegnes ifølge Durkheim av at individet har vært adskilt fra fellesskapet og får sin livsvilje svekket som følge av dette (Østerbø, /2019, s.9). Altruistisk selvmord kjennetegnes ved at individet er for sterkt integrert i fellesskapet og derfor ikke har noe selvstendig som fører til at individet gir sitt liv til samfunnet (Østerbø, 2019, s.9). Den siste formen for selvmord anomisk selvmord kjennetegnes ved at individet ikke passer inn i samfunnets normer; anomi betyr at et samfunn ikke består av normer og skikker noe som fører til et formløst samfunn, og dette igjen fører til at individet likt som samfunnet oppløses (Østerbø, /2019, s.9).

Durkheims teori er at de som er vel integrert i samfunnet er mer beskyttet mot selvmord enn de som er utenfor eller de som er for integrerte, altså for lite selvstendig uten samfunnet (Durkheim 1897/2019). I boken hans *Le suicide* ser Durkheim på selvmord innen ulike regioner og deler det inn i ulike livssituasjoner; religion, økonomi og ekteskap for å nevne noen (Durkheim, 1897/2019). I denne teksten skal jeg ved hjelp av Durkheims forskning av selvmordet se på ulike elementer fra Enoks liv i samfunnet og hvordan han i lys av Durkheims forskning blir påvirket av de kollektive representasjoner. Durkheims *Le suicide*, er et av de mest kjente verkene hans og et viktig punkt i sosiologi som vitenskap. I sitt verk

legger Durkheim frem argumenter for hvorfor kollektive representasjoner og normer beskytter eller gjør individet mer tilbøyelige for selvmord (Durkheim, 1897/2019, s.23-33).

5.1 Durkheim om religion

Durkheim skapte i sin studie om selvmord en teori om selvmord i forbindelse med religion. Gjennom hans materiale ble det klart at protestanter oftere begikk selvmord enn katolikker (Durkheim, 1897/2019, s. 43-64). I sin teori legger han vekt på de kollektive representasjonene og forsøker å forklare hvorfor protestanter har høyere selvmordsrate enn katolikker. Han mener at protestanter er mer tilbøyelig til selvmord ettersom kirken står svakere enn i katolikken. Dette begrunner han med at protestantene har en mer selvstendig tankegang enn katolikkene (Durkheim, 1897/2019, s. 43-64). I ettertid har flere forskere sett på teorien i lys av konteksten til Durkheim og har styrket han teorier. Durkheim understreker også at økningen av selvmord har sammenheng med endringene i samfunnet, men da disse endringene skjedde i hans samtid er det i dag med forskning og kunnskap enklere å forstå Durkheims teorier.

6. En indre eller kollektiv prosess?

Videre i teksten skal jeg nå ta for meg det psykoanalytiske arbeidet av teksten. Vi skal se på Garborgs *Fred* med utgangspunkt i Durkheims teorier om kollektiv bevissthet og egoistisk selvmord. I den andre delen vil vi se på *Fred* og teksten med utgangspunkt i Freuds teorier om Gud og farsfigurer, gjennom Gunnar og Enok og Gud og Enok Jeg deler teksten i tre deler hvor jeg først tar for meg Enok og lokalsamfunnet. I neste del vil jeg ta for meg forholdet mellom far og sønn gjennom Gunnar og Enok. Avslutningsvis vil jeg se på den siste passasjen av boka som leder opp til selvmordet. Da boka er omfattende vil jeg plukke ut noen hovedsekvenser fra teksten for å understreke min problemstilling og teorier.

I boka er Enok sterkt preget av endringene samfunnet går gjennom særlig med endring av skolesystemet og kirken. Enok plages også med hallusinasjoner og fantasifulle drømmer, særlig gjennom naturbilder i drømmene sine. I noen kapitler får vi se Enok og hans strid gjennom blikket til kona Anna og sønnen Gunnar. Her får vi se hvordan de opplever hans pietistiske religionssyn og forholdet deres til ham. Vi møter også flere bi-karakterer fra lokalsamfunnet, og vi får innblikk i deres holdninger til Enok og som gir oss et innblikk i hvordan resten av samfunnet lever nå i den radikaliserende tiden med store endringer.

6.1 Enok og samfunnet

I boka finner vi flere passasjer som omhandler omgangskretsen til Hove-familien. Vi ser Enok på flere sosiale sammenkomster med sine naboer og Enok selv er en aktiv deltaker i sitt lokalsamfunn til tider. Han er medlem i ulike råd og foreninger i samfunnet, slik som skolerådet. I starten av boka får vi innblikk i flere sosiale settinger hvor Enok er deltaker. Men utover i boka, isolerer Enok seg mer og mer fra samfunnet og omgangskretsen sin. Selv kirken som Enok gikk fast i, slutter han å gå til. Til slutt har Enok stort sett isolert seg helt fra samfunnet. Med unntak av de få karakterene som kommer til gården for å bistå i arbeidet, og to venner som er likesinnet kristne, har Enok lite kontakt med omverden utenfor sin egen familie og gård i slutten av boka. Isoleringen fra samfunnet påvirker også resten av familien; barna får ikke fortsette sin skolegang og mister dermed sosial kontakt med jevnaldrende barn. Anna mistrives uten besøk og sliter seg selv ut i arbeid og i morsrollen. Hun prøver det meste for å få Enok ut av huset, slik at hun og ungene kan få litt fred og avslapping. Ekteparet var noe ulike i form av sosiale sammenkomster, Anna trives godt sammen med andre mens Enok trives best i eget selskap og isolerer seg fort i sosiale sammenkomster;

Smått um senn glødde det upp i augo hans, og den bleike, klåre panna vart liksom varmare. Ho Anna var i døri eingong og kikka inn; ho vart reint glad av å sjå mannen sin som anna folk. Han hadde vori so underleg i den siste tidi, at ho stundom ikkje hadde visst kva ho skulde tenkje. (Garborg, 1997, s. 21)

Anna er her stolt over Enok som opptreer som normal i bryllupet til naboen. I starten av bryllupet sitter Enok alene og observerer de andre gjestene. Han mener at alkohol er en synd og synes de fleste opptreer imot Guds ord der de banner i samtaler og ikke oppfører seg som folk. Etter hvert begynner Enok å tvile på tankene sine og snur situasjonen til at Gud har skapt alkoholen for mennesker og det må være lov å ta seg en dram (Garborg, 1997, s.21-22). Ifølge Durkheims teori, tar Enok her imot de kollektive representasjonene og derfor er han fornøyd da han føler seg som en del av samfunnet og står dermed ikke lenger utenfor de sosiale normene (Durkheim, 1998, s.9-11). Men hvorfor føler Enok seg utenfor samfunnet til å begynne med? Hvilke faktorer spiller med i Enoks isolasjon fra samfunnet?

I Obrestad sin bok om *Fred* skriver han dette om Enok og samfunnet; «Den sjukdommen som utviklar seg hos Enok, tar form etter det samfunnet og den historiske stoda han lever i [...] og

utviklar seg mellom anna som ein reaksjon på ei samfunnsutvikling han ikkje greier tilpassa seg» (Obrestad, 1994, s.16). Når samfunnet endrer seg vil det være noen individer som ikke følger med i forandringene som vi kan se her med Enoks økonomi: «So skrinnsom jordi der var, kunde det drygje lengi, fyrr dei pengane kom att» (Garborg, 1997, 2.9), dette sier oss at økonomien og jordbruket er i endring. Enok er først skeptisk til innkjøp av nye redskap, både fordi de nye verktøyene er dyre og fordi han verdsetter tradisjonell jordbruks arbeid. Vi kan se at gjennom romanen tar Enok hele familie med på dette arbeidet. Enok er bonde og når det er dårlig jord på åkrene, fører dette til mindre inntekter. I *Fred* får vi høre at Enok har lånt penger fra andre i lokalsamfunnet og engster seg over å ikke kunne betale de tilbake, samtidig som han skal ta vare på sine egne barn og familiens behov.

I *Selvordet* kobler Durkheim sammen det egoistiske selvmordet med religionssyn (Durkheim, 1897/2019, kap 2, s. 43-64). Her legger Durkheim fram teorien om hvordan tilbøyeligheten til selvmord er større i det protestantismen, da individene i protestantiske samfunn har høyere verdi av selvstendige tanker (Durkheim, 1897/2019, s. 50). Dette fører til at individene trekker seg lettere bort fra samfunnet da kirken ikke står like sterk (Durkheim 1897/2019, s. 43-64). I *Fred* ser vi at hovedpersonen Enok trekker seg bort fra samfunnet og utøver en sterkere religiøs tro enn kirkesamfunnet selv utøver. Helt i tråd med det Durkheim skriver, danner Enok seg selvstendige tanker på hvordan religionslæren skal utføres: «Men då neste preike-sundag kom, fortalde Enok, at han vilde slutte med kyrkjegonga.» (Garborg, 1997, s. 57). Enok skulle ikke gå i kirken lenger, men heller være en prest i eget hjem, der han kunne kontrollere hva familien lærte fra Bibelen og sikre seg at de får rett lærdom som Gud ønsket. Etter de slutter å gå i kirken er familien avskåret fra alt samfunnsliv, med unntak av skolegangen til barna. Men selv dette forviser Enok til slutt når skolen endrer sin læreplan rundt Bibelen, de gamle oversettelsene av skrifter leses ikke og skolen tar i bruk andre bøker som står sterkere enn Bibelen, dette tillater ikke Enok og velger heller å forsøke å ha skole selv hjemme. Og som Obrestad skriver endrer Enok sin psyke seg i takt med samfunnets endringer. Når trossamfunnets gamle verdier vakler, trekker Enok seg unna og danner en selvstendig tanke om hvordan samfunnet burde være. Som Durkheims teori legger frem har Enok her behov for å fylle tomrommet som oppstår når de gamle tradisjonene i samfunnet skiftes ut: «Den går bare imot folkemeningen når denne ikke lenger har den samme styrken, dvs. når den ikke lenger er felleseie i samme grad som før» (Durkheim 1897/2019, s. 51). I Enoks lokalsamfunn blir den kollektive kraften svekket og Enok godtar ikke det nye verdisystemet som erstatter det gamle (Durkheim, 1897/2019, s. 51). Det nye verdisystemet i

boka er at samfunnet endrer sitt syn på Bibelen og moderniserer skrifter som leses og tradisjoner som fornyes, noe Enok er uenig i.

Gjentakende i boka er det at når Enok isolerer seg fra samfunnet, er psyken verre, når Enok aktivt deltar i samfunnet er forholdene bedre både for Enok, barna og Anna. I boka opplever vi også hvordan lokalsamfunnet dømmer familien for at de isolerer seg og opprettholder den gammeldagse troen: «Folk var mest aldri å sjå. Det var som dei var rædde. Ymse segnir gjekk vel i bygdine no um han Enok Ut-Hove.» (Garborg, 1997, s.52). Familien har på dette punktet kuttet alle bånd til samfunnet; Enok ønsker ikke å delta i bryllup eller andre sosiale samlinger lenger, barna får ikke delta i utdanning og familien har forlatt det religiøse lokalsamfunnet ved å ikke gå i kirkens gudstjenester lenger. Derfor vil jeg med støtte i Obrestads utsagn argumentere for at samfunnets endringer fører til Enoks forverrende psyke. Enok klarer ikke tilpasse seg til endringene i sin samtid. Når han da isolerer seg mister han sin tilhørighet ovenfor lokalsamfunnet som fører til ensomhet og depresjon, og det er Enok selv som velger å isolere seg selv og familien fra samfunnet. Dermed tar heller ikke samfunnet hensyn til de lengre.

Durkheim skriver om det å være avskåret sosialt fra de ulike funksjonene i et samfunn; her deler jeg inn i to; den religiøse gruppen og familiegruppen (Durkheim, 1887/2019, s. 43&65). Når Enok er avskåret fra den religiøse gruppen i samfunnet, er han også avskåret fra familien da han pålegger familien hans egne verdisystem. Gunnar og de andre barna får et dårligere forhold til faren når de er avskåret fra samfunnet og Gunnar går så langt som å hate faren: «Dei var som rædde far sin i seinare tid. Stakkars Enok.» (Garborg, 1997, s.41). Det samme kan vi se i Anna, hun er både sint, lei seg og redd over slik Enok styrer husholdningen når han er avskåret fra kirken og resten av samfunnet: Når Enok derimot er en aktiv deltaker i samfunnet er forholdet til familien bedre, men når Enok isolerer seg fra samfunnet trekker han seg også bort fra familien sin, noe som kan være grunnen til at Enok heller ikke kommer seg inn i den kollektive samfunnskraften igjen. Som vi kan se i Durkheims verk *Selv mordet*, må man integreres i alle grupper, det fungerer ikke som beskyttende mot selvmord å bare være integrert i en gruppe; «Årsaken kan bare søkes i en egenskap som er felles for alle de tre gruppene, selv om den kanskje er til stede i ulike stor grad. Men det eneste egenskapen som oppfyller dette vilkåret, er den sterke integrasjon i alle tre gruppene» (Durkheim, 1998, s.99)

Når Enok dermed går imot de endringene som lokalsamfunnet går igjennom, og henger igjen i de tradisjonelle normene, faller han utenfor og tar med seg familien sin i fallet. Til tross for at Enok har folk i bygden han snakker med, er han ikke en del av den kollektive kraften resten av bygden er del av.

Utfra hvordan Enok opplever svekkelsen av den kollektive kraften kan vi med Durkheims teori plassere Enok under «egoistisk selvmord» (Durkheim, 1897/2019, s.9). Innledningsvis forklarer Østerberg de tre ulike tilbøyeligheten til selvmord Durkheim kommer frem til i sin bok *Le Suicide*, under egoistisk selvmord lyder beskrivelsen slik; «Tilbøyeligheten til egoistisk selvmord fremtrer psykologisk som tungsinn, innadvendthet, overhåndtagende grubling og drømmerier» (Durkheim, 1897/2019, s. 9). Denne beskrivelsen passer veldig bra til Enok, som er tungsinnet av hans tanker om Gud og frelsen han vil ha for å oppnå fred. Han er også en innesluttet mann som vi får gjennom beskrivelser fra andre, og grubler mye over djevelen, Gud, Himmel og helvetet. Disse tankene får vi særlig innblikk igjennom hallusinasjoner og drømmer som Enok opplever; «Utanfor gjekk det. Han hørde tydeleg at det gjekk. Kven kunde det vera?» (Garborg, 1997, s.34). I teksten er det ingen som går fysisk utenfor, men Enok mener det er djevelen som venter på å ta ham. I andre passasjer har Enok drømmerier særlig knyttet til naturen; «Då slo ein svær, tung eldsloge ut av himilen i nord. Og havet koka upp i gul foss med eit brak som av mange tordøn» (Garborg, 1997, s.43). Enok klarer i denne passasjen ikke forstå om dette var en drøm eller en hendelse i hans fantasi, men tolker uværet som Guds sinne mot hans synder, og djevelen derfor kom for å hente han. Å frykte djevelen er det som opptar Enoks sinn i de mørke passasjene, han føler seg forlatt av Gud og higer etter han. Han grubler på hva han kan gjøre for å oppnå fred gjennom Gud for å unngå djevelen. Gjennom Durkheims teori om egoistisk selvmord og religion kan vi se at de nye verdisystemene i samfunnet økt Enoks tilbøyelighet til selvmord.

For Enok er Gud det viktigste og i mye større grad enn resten av samfunnet tar Enok Bibelen bokstavelig. Han tyder Bibelen så strengt som overhodet mulig, strengere enn selve presten i samfunnet gjør: «Han sagde frå seg kone, born, skyldfolk, vénir; ingin annan kjærleik vilde han hava til deim enn den som Jesus kravde: den åndlege kjærleiken, som berre tenkte på å frelse sjæline» (Garborg, 1997, s.49). Enoks tolkning av Bibelen distanserer han fra egen familie og sosiale relasjoner. Han sette troen til Gud høyere enn sine familieforhold og empatien til dem. Han er uenig i resten av samfunnets holdning til religionen og Gud, mener de andre ikke forstår hva som skal til for å oppnå frelse i Guds øyne. Når Enok selv går sin

egen vei, motsatt vei av den samfunnet beveger seg i, mister han den sosiale kontakten i samfunnet. Enok har her mistet de kollektive følelsene med familien og påført familien å miste de kollektive følelsene mot Enok (Durkheim, 1897/2019, s. 93). Enok står derfor uten felles trosverdier i lokalsamfunnet og utenfor sin egen familie som har blitt splittet som en følge av Enoks isolering fra de nye verdisystemet i samfunnet. Når samfunnslivets verdier er i endring vil Enok være som mest tilbøyelig for det egoistiske selvmordet. Hans frykt for å ikke oppnå fred gjennom Gud, hindrer Enok fra å aktivt delta i samfunnet. Ved å avskjære seg selv fra den kollektive kraften og trosverdiene fører dette til at Enok ser på seg selv som mislykket og opplever en svekket livskraft (Durkheim 1897/2019, s. 63).

Men er mangelen på den kollektive kraften ene og alene det som driver Enok til selvmord? Hva med hans indre drømmer, og forholdet hans til Gunnar? Enok er avskåret fra både familien og samfunnet og i slutten av boken blir han mer og mer innesluttet i drømmene. Han har til dels overgitt seg selv til ensomheten og isolerer seg i sengen. For familien og særlig Anna er dette en skam. De må spør naboer og andre om hjelp til vedlikehold av gården. Nå har også Gunnar på denne tiden reist hjemmefra og til Enoks store fortvilelse kommer ikke Gunnar tilbake med det første. Jeg vil nå se på forholdet mellom Enok og Gud, Gunnar og Enok, gjennom Freuds teori om farsfigurer.

6.2 Gunnar, Gud og Enok, to farsfigurer

I *Fred* er forholdet mellom far og sønn sentralt og Enok selv er den mest sentrale farsfiguren. Som far er Enok kompleks. Farsfiguren Enok portretter endrer seg i takt med hans psykiske tilstander. I gode stunder hvor troen til Gud er sterk, og Enok selv har det bra er han en stabil farsfigur med bestemt og maktutøvende skikkelse. I de dårlige stundene er Enok en fraværende farsfigur. Vi får best innsyn i Enok som farsfigur gjennom Gunnar, hans eldste sønn:

Gunnar kunde kj gjera seg sjuk. Og um han var sjuk, stod han upp likevel: det var so ufysi når han far kom og stod og såg på han og stirde og spurde kva vondt han no hadde gjort. «For Vårherre straffar deg kj for inginting, må du tru Gunnar!» (Garborg, 1997, s.98)

Fra sønnens perspektiv oppfattes Enok som en farsfigur som misbruker sin makt ovenfor familien. Gunnar og Enok etablerer aldri en stabil relasjon, til tross for at forholdet blir noe bedre etter at Gunnar forlater gården. I periodene hvor Enok har tvil til Gud blir hans farsfigur

skildret som svak og skrøpelig; «Gunnar laut fylgje han fot og fet; og han gjekk og skjemdest fordi han far ikkje var som anna folk» (Garborg, 1997, s. 122). Enok setter sin første sønn svært høyt, det er han som har odelsretten og skal føre Hove-slekten videre i verden. Derfor ofrer Enok mye for at sønnen skal lykkes og ha det bra. Enok selv uttrykker aldri et ønske om å være en streng far gjennom boka, heller uttrykker han ønske om å være tilgjengelig for barna, til ulikhet fra sin egen far ønsker Enok at barna skal kunne komme til han og snakke. Enok ønsker å ha et åpent forhold til særlig Gunnar og forstår ikke selv hvorfor Gunnar ikke vil snakke med ham. Men Enok tror selv en streng kristen oppdragelse er det beste for sine barn for å lykkes i livet. Mens oppveksten for Gunnar er vanskelig og han sliter med oppveksten i årene fremover. Han frykter sin far, ser ned på sin far og utviser sinne mot han. Når Enok er i sine verste rier mot slutten av boka, er dette vanskelig for Gunnar å se på; «Gunnar vart forfæld, då han såg far sin. Uvaska og uraka[...]» (Garborg, 1997, s. 212). Han har aldri ansett Enok som et forbilde, men han synes det er vanskelig å se faren så nedslått i mørke. Gunnar kommer derimot ikke tilbake til gården. Og det blir den siste dråpen som fikk begeret til å renne over for Enok at Gunnar ender med å få en kvinne gravid. At hans egen sønn har fått et barn utenfor ekteskap gjør at Enok ser på seg selv som en mislykket far. Han har sviktet Gud, sin familie, sitt samfunn og gir etter for sine indre demoner. Djevelen har lurert han og Gunnar kommer ikke tilbake på gården, Gunnar reiser til Amerika.

I takt med hans eget forhold til Gud, påvirkes forholdet mellom Enok og Gud hvordan forholdet mellom Gunnar og Enok er. Fra Enoks synspunkt er alle hans handlinger og valg tatt i lys av hva som skal være best for hans barn, særlig Gunnar og hva som kan føre til Enoks fred. Ulikt Enoks egne far ønsker han å være til stede for sine barn. Enoks far er ikke til stede som en fysisk karakter, noe som får Enok til å lengte etter en farsfigur: «Der fekk han med ein gong ein slik inderleg lengt etter Gud. Som eit barn, når det er ute åleine og hev mist vegen, og myrkjet fell, og det gjev upp alt og berre græt, græt etter han far[...]» (Garborg, 1997, s. 35). Enok sammenligner sin higen etter Gud med et barn som lengter etter sin far. Farsfiguren som Gud symboliserer i *Fred* er den gammeltestamentlige Gud som er alle menneskers far (Garborg, 1997, s.55).

Å ikke ha Gud nær fører til mørket og ensomheten som Enok beskriver ovenfor. Å ikke være nær sine egne barn er noe Enok ønsker å unngå; «Du må då vel tru at eg meiner det godt med deg; at eg ikkje vil deg vondt? —Det kann nok henda eg hev vore noko streng med deg[...]»

Du skal aldri vera rædd for å koma til meg med sovore[...]» (Garborg, 1997, s. 168). Til ulikhet fra Enoks egne opplevelser med farsfigurer, ønsker Enok at Gunnar skal føle seg trygg og betro seg til han. Han innrømmer å være streng, men understreker ikke dette med at han skulle beskytte Gunnar fra djevelens påvirkning. I Gunnars øyne er forholdet svakt og han føler selv ikke kjærligheten fra sin far; «Det var berre eit påfynster av han far, at han so plent vilde ha han heim. Den kjærleiken stakk nok ikkje djupt. Det var berre noko han fann på.» (Garborg, 1997, s. 216). Her vil jeg trekke inn begrepet regresjon; Freud mener at menneske som har en relasjon til Gud og anser ham som en far, ikke vil utvikle seg videre, men heller forbli et barn, det er den mentale og psykiske regresjonen som er særlig framtrædende i *Fred* (Freud, 1927/1961, s. 17). Forholdene jeg tar for meg i denne sekvensen utvikler seg ikke framover, men ei heller står stille eller beveger seg bakover, særlig Gunnar og Enoks forhold, men også Enoks forhold til Gud (Freud, 1927/1961, s.17). I Enoks øyne higer han etter kjærligheten fra Gud og Gunnar, men når Enok kjenner forholdene styrkes, tar han valg som svekker forholdet og driver framdriften bakover eller i stillstand.

Om jeg tar utgangspunkt i at Enok higer etter Gud, stammer fra hans barndom og forholdet med sin egen far, kan man lettere forstå utfra de korte beskrivelsene av Enoks egen far se hvorfor trangene for aksept og kjærlighet er så stor; «Ja det er kje som då eg var litin[...] eg hugsar so godt- Min far var ikkje just den som snakka for mykje; og me ungene gjekk og fann på alle dei ting me upp kunde tenkja til å få ham i drøs.» (Garborg, 1997, s.167). Enoks higer etter kjærligheten han manglet i barndommen, og speiler sitt barnslige seg i forholdet mellom han og Gud. For Enok er Gud en autoritetsfigur, en han higer etter kjærlighet fra, han søker anerkjennelse for sitt arbeid hos Gud, men blir som et trassig barn når han ikke får den anerkjennelsen og kjærligheten han søker. Han strever etter at Gud skal akseptere han og som Freud sier i sitt verk vil ikke Enok noensinne vokse ut av sitt barnslige selv, når hans relasjon til Gud blir speilet av mangelen på en fysisk farsfigur i sitt liv (Freud 1927/1961, s. 42-43). Når Enok går til presten Meier beskriver presten også at Enoks reaksjon på religionen er barnslig; «Du hev havt det for godt; no er du som eit forkjælt barn; so snart du ikkje fær det som du vil, so vert du furtin [...]» (Garborg, 1997, s. 118). Og dette kan vi se flere plasser i boka, hvor Enok ikke føler seg elsket eller beskyttet av Gud, begynner han å tvile på sin tro og frykte at djevelen er etter han. Han beskriver også sin tro som svak; «Det var trui; han visste det; men ho var så kraftlaust at der ingi trøyst var i ho og ingi trygd; og bøni hans var so arm, at ho kunde knapt nå upp for truna[...]» (Garborg, 1997, s. 111), særlig når han er utstøtt

av sin egen familie og samfunnet rundt seg føles troen svak. Og når troen er svak, er Enok mer mottakelig til mørke tanker fylt med redsel og usikkerhet. Han blir deprimert og vender tankene sine mot djevelen.

I disse sekvensene er omgivelsene rundt Enok mørke og han kjenner djevelens nærvær i skyggene. Enoks illusjoner om djevelen blir forsterket, han tror ofte det verste om seg selv og med motgang tolker Enok dette som djevelens verk. Slik svinger det gjennom hele boka, Enok føler seg enten frelst av Gud, trygg i hans nærvær og sikker på sine valg. Eller så føler Enok seg ensom, isolert, utrygg og under djevelens trolldom; «Vilde Gud det!?! Vilde han tillata det? Gav han Djevelen fritt spel? Enok kasta seg å gruva lynget; Tok tak med baa hendene, heldt seg fast; skjelvingar, og rykkningar gjekk's gjennom kroppen[...]» (Garborg 1997, s.204). Enok legger her skylden på Gud som ikke beskytter eller hjelper han til å stå imot djevelen. Som et barn ville skylt på sin far om barnet følte seg utrygg eller redd og ikke fikk beskyttelse og trøst. Enok er avhengig av Gud for beskyttelse og veiledning. Når Enok mislykkes, kommer djevelen og Enok skylder på Gud som ikke beskytter han og utstøter han fra hans barmhjertighet. Likheten mellom forelder og Gud er her slående, et barn vil se opp til sin far for veiledning og beskyttelse, likt som Enok higer etter anerkjennelse og kjærlighet, vil et barn gjøre det samme ovenfor sin far.

I boka *Die Zukunft einer Illusion* (Freud 1927/1961), legger Freud fram teorien om Gud som en farsfigur, hvor han mener forholdet mellom Gud og mann blir uttrykt som nevnt tidligere i en regressiv tilstand. Freud mener at religion og overbevisningen om at Gud finnes fører til at menneske beveger seg bakover i sitt livsløp (Freud 1927/1961, s. 17). Da føler menneske seg mer hjelpeløse i lys av sin Gud, slik øker også makten som er blitt ilagt Gud (Freud, 1927/1961, s.18). Som vi ser i *Fred* at uten Guds beskyttelse føler Enok seg hjelpeløs ved at djevelen kommer etter han, han legger ansvaret og gir makten til Gud. I *Fred* er det den mentale regresjonen man får innblikk gjennom Enoks tanker og handlinger. Gjennom boka viser Enok en misnøye rettet mot Gud, han er misfornøyd over Guds tilstedeværelse og higer etter Guds aksept. Når man kommer utover romanen handling fremstår Enok mer som et barn, noe vi får innblikk til gjennom Annas observasjoner; «Ein dag kom ho yvi han burt i løo; han låg og stupa kråke i høyet som ein gutunge» (Garborg, 1997, s.212). Enok har gjennom romanens forløp en tydelig psykisk og mental regresjon, dette ser vi gjennom hans oppførsel ovenfor både familien og Gud.

Den psykiske og mentale regresjonen fører til det behovet Enok har for en farsskikkelse. Når regresjonen beveger seg nedover øker higen etter Gud som den tilstedeværende farsfiguren. Mangelen på en farsfigur i Enoks liv øker også behovet for en farsfigur, og denne manifesteringen har røtter i Freuds teori og viser hvordan regresjonen i romanen styrker den økende manifesteringen av farsskikkelsen. Enok tilegner Gud mye makt gjennom romanen særlig da han selv oppfatter seg som svak (Freud 1927/1961, s.18-19). Enok gir Gud æren for alt som er godt i hans liv; «Endeleg hadde Gud forbarma seg. No hadde han fengi svar! [...] Ein uendeleg fred strøymde inn i hans pinte bryst.» (Garborg, 1997, s. 35). Enok forteller her om hans opplevelse av å bli frelst av Gud for sine synder. Han får fred med seg selv, fordi Gud har tillatt det og Enok tilegner Gud makten som gir ham fred.

Nå har jeg sett på tre ulike relasjoner, Enok og Gunnar, Gud og Enok og samfunnet og Enok. Gjennom det jeg har tatt for meg, kan jeg konkludere med allerede her at begge har en viss innvirkning på Enoks vei til selvmordet. I den neste sekvensen vil jeg ta for meg selve selvmordet i teksten. Vi skal se på hva denne sekvensen i boka kan si oss om selvmordet er en indre kraft, en sosial prosess, eller kanskje en god blanding av begge deler? Hvilke faktorer er mest pågripende i den påfølgende passasjen; den indre kraften med Gud eller den kollektive kraften?

7. Selvmord som en indre eller kollektiv prosess?

Nå skal jeg ta for meg den avsluttende passasjen i boka som leder opp til selvmordet. Gjennom teksten har vi det nå klart for oss at Enok Hove er en mann som har store problemer med å finne fred i hverdagslivet. En mann som lever et turbulent liv mellom fred og ufred, Gud og Djevelen, samfunn og familie. Han straffer seg selv om han har begått en synd, han roser seg selv om han har klart å leve opp til Guds ord. Og sånn fortsetter det i bølger gjennom boka lik som åpningspassasjen i boka som beskriver havet med bølger, et urolig hav, likt som Enok, en urolig sjel.

Den avsluttende passasje som leder fram til selvmordet er kortfattet og tempoet går raskt. Etter å ha mottatt et brev fra Gunnar i byen, reiser Enok ned i byen for å forhøre seg om ryktene Gunnar skriver de ikke må høre på. Enok er i en sjokktilstand, hans eneste sønn skal reise til Amerika og han forstår ikke hvorfor. Anna og drengen Torkjell forsøker å stoppe

Enok. Han har nå vært svært syk i lang tid, hatt depressive episoder titt og stadig. Men Enok reiser. I byen møter han den gamle læreren Olsen som er beruset av alkohol. Han forteller Enok at Gunnar skal bli far til et uekte barn og det er den egentlige grunnen for den abrupte turen til Amerika (Garborg, 1997, s.218). Her får Enok bekreftet ryktene og reiser hjem dagen etter. Dagen etter reiser Enok hjem til gården og vi får en beskrivelse av turen hjem hvor Enok ikke sanser andre folk, han sitter i sin egen verden og forsøker å ta inn over seg hva han hørte i byen. Hjemme sitter Anna, barna og drengen Torkjell og venter nervøst på han, de frykter han har tatt livet sitt. Når Enok ankommer gården blir familien så lettet at de sovner nesten momentant. Når natten har lagt seg kommer det to menn i stuen, de blir beskrevet som to grå menn, Enok frykter dem. Han føler seg utrygg:

Utrygt her. Stilt stilt reiste Enok seg av benken. Lurde seg framum bordet; stig for stig, nederetter mot døri. Dei nappa etter han; nappa etter han, men rømde, når han såg kvast på deim. Hyss. Stilt lét han upp døri. Smaug ut; lét at. Stiltra seg ut i kjøken. So ut baktøri. Då den var att, tottest han vera trygg. No sit dei der. No sit dei der. Hæh.hæh. Men der var gråe mennar her au. Han sprang attum kjerrehusveggen og gøymde seg. (Garborg, 1997, s. 220)

Enok blir altså jaget av det som beskrives som grå menn. Jeg mener at vi i Durkheim og Freud sine teorier kan koble to underliggende grunner for disse grå mennene med samfunnet og forholdet med Gud. I den avsluttende passasjen er Enok i en psykose, men i lys av min oppgave tolker jeg denne passasjen i et psykoanalytisk blikk og ikke setter en diagnose på tilstanden. Hvis man da ser på Freuds teorier, kan de grå mennene være symbol på syndene som innhenter Enok, han føler selv han har sviktet Gud på det groveste og det finnes ikke ett himmelrike å komme til lenger, hans skjebne venter med Djevelen. De grå mennene vil da være et symbol på at han har sviktet som far til sine barn, men også at han har sviktet Gud, som Enok anser som sin farsfigur. Om man ser på det med Durkheims øyne, kan de grå mennene være samfunnet og familien som han svikter. Han har forlatt det kollektive og sviktet, etter turen i byen er det tydelig at de som bor i byen har hørt om Gunnar og hans uekte barn. Slik vil etter tiden spre seg og Enok vil da bli utstøtt som en dårlig far og en dårlig kristen av samfunnet. Til slutt havner Enok i Heidelandsvannet. Han tar to til tre svømmetak, men drukner til slutt. De grå mennene fulgte etter han frem til han gikk i vannet:

Eit svært, tungt plask. Tvo, tri sterke båretrag slo inn mot strandsteinane med sukkande skvakling. Han kom kje uppatt meir. Evja måtte hava sogi'n i seg- - Sunnanvinden strauk yvi vatnet med sin linne sus. Og det sulta og det skvala, koseleg og smått; sultam skvala ... sulta skvala.(Garborg, 1997, s. 220)

Gjennom romanen har vi ved flere passasjer sett hvordan Enok ikke oppnår fred, hverken gjennom Gud, familien eller samfunnet. I denne romanen er fred også en pekepinn på døden. Enok endre sitt liv i vannet og drukner. Han har funnet fred, men hvilken fred Enok er kommet til får vi ikke vite, og vi får ingen indikator på at Enok selv kjenner fred i sin siste stund.

Hvilke av de grå mennene representerte hva? Jeg vil argumentere for at de grå mennene, og det som leder til selvmordet er en blanding av syndene, lokalsamfunnet og familien. På den ene siden kan vi se de grå mennene er et symbol på lokalsamfunnet og familien, de sosiale gruppene Enok har forlatt: «Men kom han utanfor døri so var det einkvan som vilde taka på han. Der høyrde han deim. Dei rødde; dei var sinna. Ikkje ut; ikkje ut» (Garborg 199, s. 2019). Enok sliter økonomisk og er alene ansvarlig for familien og sine barn. Lokalsamfunnet har han forlatt. Han frykter å ta ansvar å stå for sine feil ovenfor samfunnet og familien, som han har forlatt. De grå mennene kan også symbolisere syndene og Enoks forhold til Gud: «Og fleire og fleire vart dei, ein heil ring av gråe mennar. Dei vilde kringsetja han.» (Garborg, 1997, s. 220). Å *kringsetje*, vil i Bibelen bety det samme som *beleire* (Garborg, 1997, s. 221), det vil si å avgrense eller erobre noe, i *Fred* vil jeg se på dette som et symbol på syndene og skuffelsen Enok har ovenfor Gud. I hans øyne har Gud forlatt han og som et barn er han avgrenset og alene, innestengt av sine egne frykter uten beskyttelse. De grå mennene vil i denne tolkningen være symboler på Enoks isolering fra samfunnet og svekkete forhold med Gud.

Jeg vil også si at hadde det ikke vært for at Gunnar reiste til Amerika hadde Enok trolig ikke tatt selvmord her, men veien hadde antageligvis ledet han til selvmord til slutt uansett utfall gjennom den psykiske og mentale regresjonen Enok gjennomgår og de svekkete kollektive følelsene. Dette ser vi gjennom boka at suicidale tanker er noe Enok har flere ganger. Tilbøyeligheten mot selvmord var for sterk. Selv sammenligner Enok seg med Kain fra Bibelen; «Det kom yvi han stundom at han var so framand; utstøytt og butstøytt vandra han her; fredlaus på frædsel jord mest som Kain» (Garborg, 1997, s. 156). Kain var en av to sønner til Adam og Eva i Bibelen. Kain dreper sin bror Abel og blir som følge av dette utstøtt og dømt til å vandre alene i ørkenen. Likt som Enok var også Kain en bonde. At Enok sammenligner seg med Kain viser for meg til ønske om å delta i samfunnet, han ønsker ikke å være utstøtt slik han er blitt. Men uten de kollektive følelsene og aksepten for de nye verdssystemene klarer ikke Enok oppnå den beskyttelsen mot selvmord.

8. Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på boka *Fred* med utgangspunkt i Freud og Durkheims teorier om selvmord og religion, med fokus på det indre og det kollektive. I begge sekvensene kan man begrunne at selvmordet er resultatet av kollektiv svikt og en indre svikt med Gud. Jeg vil konkludere med at selvmordet ikke isolerende sett er enten en kollektiv eller indre prosess, men at selvmordet kan ses ut fra begge disse sammenbundet. Hadde Enok vært en del av kjernesamfunnet, hadde han hatt flere støttespillere å lene seg på utenfor de som arbeidet på gården, eller var i slekt med han. Sammenligningen med Kain viser oss at han frykter å leve sine dager alene. Også i etterlivet har Enok sterke tanker om hvor han skal ende, hos djevelen eller hos Gud. Når Enok ikke har sterke kollektive representasjoner og lever seg inn i illusjonene som religionen gir han, fører dette til svekket livskraft og ønske om fred fra ensomheten og de sterke tankene rundt illusjonene. Garborg viser oss en mann i konflikt både med den indre prosessen rundt Gud som Freud viser til, og ensomheten fra svekket kontakt med den kollektive representasjonen som Durkheim forklarer leder til det egoistiske selvmordet. Enoks tro forsterker illusjonene om ensomhet gjennom djevelen og det å være en mislykket far.

Det er ikke en klar eller enkel konklusjon i denne oppgaven, men det var heller ikke målet med problemstillingen og hvordan den er lagt opp. Målet var å se hvordan Arne Garborg skriver om selvmord og religion med utgangspunkt i Durkheims og Freuds teorier og forsøke å se om selvmordet var konsekvensen av en kollektiv representasjon eller en indre religiøs prosess. Garborg skriver detaljert om de religiøse tankene Enok sliter med i teksten, og han belyser også lokalsamfunnets tanker om Enoks religiøsitet og familiens problemer. Når man studerer teksten i lys av Durkheim og Freuds teorier ser vi, hvordan Garborg speilet samfunnets tanker i sin samtid likt som forskerne. Garborg portretter en mann med religiøse strider i et samfunn som er i endring. Han belyser både de indre prosessene og det kollektive samfunnet og dets prosesser. Selvmordet i boka kan ses i lys av begge teoriene, så i denne teksten har lesningen ført meg til konklusjonen at Garborg skriver om selvmordet som både en konsekvens av de kollektive samfunnet i endring og en mann med indre strid om sin religiøsitet og forhold til Gud.

Selv mordet er en konsekvens av isoleringen, de svekkete kollektive følelsene med familien og trosverdien som er svekket i samfunnet. Men også som en konsekvens av Guds bilde og Enoks higen etter Gud. I *Fred* er derfor Enoks selvmord en konsekvens av egen vilje etter påvirkning både av kollektive representasjoner i et samfunn i oppløsning, og en indre strid med Gud og farsfigurer.

9. Kildeliste

Briggs, Stephen (2006). "Consenting to its own destruction": A reassessment of Freud's development of a theory of suicide. I *Psychoanalytic Review*, (Vol 93, Utgv 4, s. 541-564)

DOI:

<https://www.proquest.com/docview/195072453/fulltext/B255A680808D4131PQ/1?accountid=136945>

Bø, Gudleiv (1978). *Med Søkelys på: Arne Garborgs bøker om Hove-ætta*. Universitetsforlaget.

Durkheim, Emilié (2019). *Selvordet*. (Østerberg, D. Roll, H. Overs.) Gyldendal 3. utgv. (Opprinnelig utgitt 1897/1985).

Freud, Sigmund (1927). *The future Of An Illusion* (oversatt av James Strachey) 1961. New York: W.W. Norton. Hentet fra: <https://archive.org/details/sigmund-freud-the-future-of-an-illusion/page/n49/mode/1up>

Garborg, Arne (1997). *Fred*. De Norske bokklubbene (opprinnelig utgitt 1892).

Gullestad, S.E (2006) *Arven fra Freud*. I *Nytt Norsk Tidsskrift*. URL: <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/10.18261/ISSN1504-3053-2006-04-03>

Johansen, N.B, Røsvik, K (2020). *Durheim ikke glemt 100 år etter sin død*. I *Norsk sosiologisk tidsskrift* (Vol 4, Utgv 4, side 190-196) DOI: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.2535-2512-2020-04-01>

Kittang, Atle. (1997) *Sigmund Freud*. Gyldendal Norsk Forlag

Kittang. A, Linnberg, A., Melberg, A, Skei. H.H. (1993). *Moderne litteraturteori: En innføring*. Universitetsforlaget.

Obrestad, Tor. (1994). Om Fred og nihil. J.W. Cappelens Forlag. A.S URL: <https://www.nb.no/items/c79b1f2272e46cdd82902fef5d031442?page=4&searchText=oaiid:%22oai.nb.bibsys.no:999426913424702202%22>

Reime, Sigbjørn (2009). «Heimen er både vond og god». Time Kommune/Kulturvern.

Østerbø, Dagfinn. (2019). «Innledning» i Durkheim, E. *Selvordet*. Gyldendal. 3.utgv